

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

נח

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבעים לבריאה
שנת השישים לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לעילוי נשמת

ר' שלמה ב"ר יוסף ע"ה קרמרמן

נפטר ביום ט' מ"ח ה'תשס"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

ולזכות

זוגתו מרת רבקה לאה בת יוכבד תחי' קרמרמן

לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת

גואל צדק, ומתוך בריאות הנכונה

נדפס ע"י ילדיהם

ר' עמוס וזוגתו מרת רישא שיחיו נסים

ומשפחתם שיחיו

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

א. "ויזכור אלקים"

מן הפסוק¹ "ויזכור אלקים את נח ואת כל החיה..." מצטט רש"י את המילים "ויזכור אלקים", ומפרש²: "זה השם מדת הדין הוא ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים. ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין, שנאמר³ וירא ה' כי רבה רעת האדם..." ויאמר ה' אמתה והוא שם מדת רחמים."

בפסוק³ "וירא ה' כי רבה רעת האדם..." ויאמר ה' אמתה" הרי קיים (כדברי רש"י עצמו בפירושו כאן), אותו קושי.

– שאופן ההנהגה שעליו מסופר בפסוק אינו תואם, לכאורה, לשם ולמדה בכתובה שם. שבענין של "ויאמר.. אמתה" – דין וגבורה – כתוב שם הוי', שם של מדת הרחמים, ואילו בענין "ויזכור..." מופיע שם אלקים, שם מדת הדין –

אך למרות זאת אין רש"י מסביר זאת שם. ויש להבין: מדוע מסביר רש"י נושא זה בפסוק המאוחר יותר, בפרשתנו, ואינו מסביר זאת בפסוק הקודם, "וירא..."? שבפרשת בראשית?

- (1) פרשתנו ה, א.
- (2) ע"פ ב"ר פל"ג, ג.
- (3) בראשית ו, ה'.

(4) אבל אין להקשות למה לא תי' רש"י (לא על אתר, ולא כאן) מש"נ לפנ"ו (בראשית שם, ג), ויאמר ה' לא ידון רוחי בגו' – כי (נוסף לזה דוח ש, עד ק"ך שנה אאריך אפי' רש"י שם) שייך (גם) לרחמים (הרי) בפסוק זה עדיין לא הייתה ההחלטה על העונש (המבול) בפועל, וי"ל דלכן נאמר, ה"ש שהוא שם הרחמים.

ועד"ז מש"נ לפנ"ו (בראשית ד, ט), ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך גו' – שהיא רק התחלת הדיבור, קודם אמירת העונש (ואדבר, ע"פ פרש"י שם, בדברי נחח אולי ישוב כו' ה"ז שייך למדת הרחמים), ואצל העונש בפועל נאמר (שם, י) רק, ויאמר" סתם. ודוחק. וצ"ע בבראשית (ה, כט): אשר אררה ה'.

(*) ועד"ז אין להקשות למה דילג רש"י על מש"נ שם (פסוק ו) בין "וירא גו'" ל"ויאמר גו'" – וינחם ה' – כי לפרש"י שם נחנחה הרתת לפניו כו' שייך למדת הרחמים. ולפי' הב' ברש"י, נהפכה מחשבתו כו', הרי הפירוש ב"וינחם ה'" הוא שריתתה תורט על ההנהגה ד, ה" (רחמים).

ויותר מכך: דוקא כאן, בפירושו למילים "ויזכור אלקים" מבהיר רש"י גם את החידוש שבפסוקים הקודמים "וירא..." ויאמר...", שמדת הרחמים נהפכה למדת הדין!

ומכך מובן, שבמקום שהוא אין הוכחה ברורה מן הפסוק לפירוש זה. ודוקא בפסוק "ויזכור אלקים" מהווה הוכחה חזקה כל כך לפירושו, שמדת הדין נהפכה למדת הרחמים, עד כדי כך שניתן ללמוד ממנו לגבי הפסוקים הקודמים "וירא..." ויאמר..." שגם שם הכוונה היא שמדת הרחמים נהפכה למדת הדין.

אי אפשר לתרץ, שעד הפסוק "ויזכור אלקים" אין לדעת בדרך הפשט ששם הוי' הוא מדת הרחמים ושם אלקים הוא מדת הדין (כפי שמובן, לכאורה, מלשון רש"י "זה השם מדת הדין הוא .. והוא שם מדת הרחמים" – ניסוח המצביע על חידוש שלומד רש"י מן הפסוק) –

כי, בנוסף לכך הקביעה זו עצמה טעונה הסבר: כיצד ניתן ללמוד על ענין השמות מן הפסוק "ויזכור אלקים" יותר מאשר מן הפסוקים הקודמים "וירא ה'..." ויאמר ה'...", הרי עוד ועיקר: מיד בתחילת התורה, על הפסוק "בראשית ברא אלקים⁵", כבר הסביר רש"י בפירושו: "ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין וראה... והקדים מדת הרחמים .. דכתיב⁶ ביום עשות ה' אלקים...".

ב. מדת הרחמים מכריעה

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דיוק הלשון בפירוש רש"י, שהוזכר לעיל, על המילים "ברא אלקים" – "וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין":

מדברי רש"י⁷ "והקדים מדת רחמים"

(5) בראשית א, א.

(6) בראשית ב, ד.

(7) ולהעיר שבמדרש לפנינו (ב"ר פ"ב, טו) איתא, הרי

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחות הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעייין חי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט נגינים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, הו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

שיחת ש"פ שופטים ה'תשנ"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

שעד עתה לא הקפידו על זה (לפי שדרים בין הגוים⁹), כולל גם הזהירות בנוגע להזמן דקידוש לבנה – שמצינו בזה חילוקי מנהגים: אחר ג' ימים למולד¹⁰, אחר ז' ימים למולד¹¹, ובמוצאי שבת¹², „אם ליל מוצאי שבת הוא קודם י' בחודש . . אבל אם הוא אח"כ אין ממתנין עד מוצאי שבת, שמא יהיו ב' לילות או ג' או ד' עננים ולא יראו הלבנה ויעבור הזמן¹³“, ובפרט במדינות שרגיל יותר שהשמים מכוסים בעננים, ובפרט בימות החורף¹⁴ – ונהרא נהרא ופשטי¹⁵, ובכל מקום ומקום לפי ענינו (ובמקום שיש שאלה וספק יעשו כהוראת רב מורה-הוראה שעל אתר).

ועוד ועיקר – קידוש לבנה מתוך כוונה מיוחדת למהר ולזרז ולפעול תיכף ומיד ביאת דוד מלכא משיחא, ע"י ההוספה בדרישה ובקשה על הגאולה, כסיום וחותם קידוש לבנה: „ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אמין“.

(משיחות ש"פ נח, ד' מרחשון תשנ"ב)

(9) ראה מג"א שם סק"ד.

(10) ראה ט"ז שם סק"ג.

(11) שו"ע שם ס"ד. ובסידור אדה"ז „עפ"י הקבלה אין לקדש הלבנה עד אחר ז' ימים למולד“ (וראה בארוכה הגהות כ"ק אדנ"ע (בסידור תורה אור רמב, א"ב. ובסידור עם דאיח שכא, א"ב). שער הכולל פ"ג ס"ב. וש"נ).

(12) שו"ע שם ס"ב.

(13) רמ"א שם.

(14) ראה הגהות כ"ק אדנ"ע ושער הכולל שם, שמטעם זה לא הי' הצ"צ מקפיד (בימות החורף) להמתין עד אחר ז' ימים. אבל פשוט שחילוק בזה באם דרים במדינה (שכ"כ מ)חדשי החורף אינם מעוננים.

מובן, שלא זו בלבד שהקדוש-ברוך-הוא שיתן את מדת הרחמים עם מדת הדין – שהעולם יונהג בשתי המדות בשותפות שווה – אלא הוא העניק למדת הרחמים קדימה לגבי מדת הדין, כפי שנקבע הסדר בפסוק „ביום עשות ה' (ולאחר מכן) אלקים...“ – כלומר⁸, שמדת הרחמים היא העיקר. זאת אומרת, כאשר העולם הוא במצב שבו שוקלים אם יש לנהוג במדת הרחמים או במדת הדין⁹, הרי מדת הרחמים קודמת ומכריעה¹⁰.

על כל פנים מובן, שכל הנעשה בעולם חייב להיות לפי ההכרעה וה„פסק“ של מדת הרחמים. גם העונשים הבאים מלמעלה אינם יכולים להתבצע ללא הסכמת מדת הרחמים, שהרי אם תיתכן הנהגה של דין ללא הסכמת מדת הרחמים, ייווצר שוב מצב של „אין העולם מתקיים“.

יש הכרח גם במדת הדין – ושתפה למדת הדין – כי כיון שמטרת בריאת העולם היא, כפירוש רש"י¹¹, „בשביל התורה“, כלומר, אין די בכך שיש תורה, אלא ישראל – „בשביל ישראל“¹² – צריכים ללמוד את התורה ולקיים את מצוותיה, ולכן יש צורך ב„דין“, שכר ועונש, כדי להבטיח שישראל ילמדו תורה, המאפשרת לעולם את „זכות הקיום“.

אך למרות זאת, כדי שיהא קיום לעולם, יש צורך גם במדת הרחמים, ואדרבה: באופן שהיא העיקר והיא המכריעה.

אניבוראותו במדת הדין ובמדת הרחמים, „שיתוף שניהם מדת הדין ומדת הרחמים“ (פסיקתא רבתי פ' התחדש השביעי) – ולא שהקדים מדת הרחמים למדת הדין (ואדרבה, במדרש מקדים „מדת הדין“ ל„מדת הרחמים“).
(8) ראה גם שפ"ח ומשכיל לדוד לרש"י שם. פענח רוא שם (ע"ד הקבלה).
(9) ראה רש"י בראשית (א, כו): אלו מימינים לזכות ואלו כו'.
(10) בלשון רש"י (ואתחנן ג, כד), „שאתה כובש ברחמים את מדת הדין“.
(11) בראשית א, א ד"ה בראשית ברא.
(12) רש"י שם.

ג. מדת הרחמים מסכימה לעונש

לפי זה מובן בפשטות מדוע רש"י אינו מסביר את הנאמר בפסוק בבראשית „וירא ה'... ויאמר ה' אמתה“ ולא „אלקים“:

משום שהקדים את מדת הרחמים למדת הדין, וגם העונשים הבאים מלמעלה אינם יכולים להתבצע ללא הכרעת מדת הרחמים, כדלעיל, לכן צריכה התורה להשתמש בענין זה בשם של מדת הרחמים. כי אילו היה כתוב „וירא אלקים... ויאמר אלקים אמתה“, היתה מתעוררת התמיהה: כיצד ייתכן שמצד מדת הדין – אלקים – עצמה תהיה החלטה והנהגה של „אמתה“ – היכן בא לידי ביטוי הענין ש„הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין“?

לכן צריכה התורה להבהיר, שלמרות שהעונש בפועל נבע ממדת הדין, אלקים – בכל זאת „ויאמר ה' אמתה“ – ההכרעה וה„פסק“ של „אמתה“ בא משם הדין, מדת הרחמים.

אמנם, הפעולה של „אמתה“ באה בפועל מ„אלקים“ – ואם כך, כיצד נאמר בפסוק „ויאמר ה' אמתה“¹³ – בכל זאת, ניתן היה להשיב, שזהו „מקרא קצר“, כפי שכבר פירש רש"י לפני כן¹⁴, שיש „מקראות שמקצרים לשונם“, והרי זה כאילו כתוב „ויאמר ה' אמתה“ – על ידי ההסכמה לשם אלקים – מדת הדין.

אמנם, אין זה פירוש „חלק“ כל כך, אך עדיין קל יותר לפרש כך מאשר לבאר

(13) היפך המציאות (שהמח' היתה מאלקים – מדת הדין), והול"ל „ויאמר אלקים אמתה“, או כדלעיל (ג, יד) גבי עונש דחטא עה"ד „ויאמר ה' אלקים גו"ו“ (וראה שם, ט, שם, יג). – אבל זהו קודם אמירת העונש – ראה לעיל הערה 4.

אבל להעיר, שלפשוטו לעיל (בראשית ב, ה) הפירוש ד„ה' אלקים“ כשנאמר בהמשך ול"ו „בכל מקום לפי פשוטו“ הוא „ה' שהוא אלקים“ (ולא – שיתוף מדת הרחמים עם מדת הדין) – ראה מפרשי רש"י שם.

(14) בראשית א, א ד"ה בראשית ברא. ועד"ז שם ד, טו. ובכ"מ.

אף אם נאמר, שכאן חודש דבר נוסף, שלא זו בלבד שמדת הרחמים גברה על מדת הדין, אלא שהמשמעות של „ויזכור אלקים” היא שמדת הדין הסכימה ל„ויזכור” של ה’ – בדומה למה שהוסבר לעיל על הפסוק „ויאמר ה’ אמתה” – בכל זאת, אי אפשר, לכאורה, לומר „ויזכור אלקים” – וליחס את הזכירה עצמה לשם „אלקים” בלבד¹⁶, שם מדת הדין.

לכן צריך רש”י לפרש שיש כאן חידוש – שהפעולה של „ויזכור” באה משם אלקים – מדת הדין – עצמו. לא זו בלבד שמדת הדין הסכימה ל„ויזכור”, אלא פעולה זו התבצעה על ידי „אלקים” עצמו – מדת הדין נהפכה למדת רחמים.

ולאחר שחייבים לחדש שיש אפשרות שבני אדם יכולים להפוך את מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא, מסתבר לומר, שגם הפסוק „ויאמר ה’ אמתה” איננו „מקרא קצר”, אלא ה„אמתה” נובע משם ה’ – מדת הרחמים – עצמו¹⁷, כי „רשתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין”.

ה. שלילת האפשרות למבול על ידי מדת הדין

אך עדיין דרוש הסבר: מדוע היה כאן צורך להרבות כל כך בתפלת צדיקים עד כדי כך שמדת הדין תתהפך למדת רחמים¹⁸ –

שהכוונה של „ויאמר ה’ אמתה” היא שהדין נבע בפועל ממדת הרחמים – ה”ה” כי אין מסתבר כלל, ובמיוחד לא בדרך הפשט, שאדם יוכל להפוך באמצעות מעשיו ותפלתו את מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא!

ניתן להבין שבאמצעות תפלה, חזרה בתשובה וכדומה יכול אדם לעורר רחמים אצל הקדוש-ברוך-הוא, או להיפך – שהתנהגות שאינה כראוי יכולה לגרום לכך שמדת הרחמים תסכים שמגיע לו עונש, המתבצע על ידי מדת הדין;

אבל אין מתקבל על הדעת לומר, שמדת הרחמים עצמה תתהפך¹⁵ – ובמיוחד על ידי אדם! – עד כדי כך שהיא בעצמה תבצע דין ועונש!

ד. מדת הדין נהפכת למדת הרחמים

הסבר זה לפסוק „ויאמר ה’ אמתה” – שמדת הרחמים הסכימה לצורך ב„אמתה” – מתאים רק כאשר מדובר על שם ה’, מדת הרחמים – אשר „הקדים מדת הרחמים” והיא העיקר והמכריע בכל הענינים של הנהגת העולם, כדלעיל, ולפיכך ניתן לייחס לה אפילו פעולה של דין.

אבל בפסוק „ויזכור אלקים”, שמדובר בו על הנהגה של רחמים, נשאר הקושי: כיצד מתאים לומר כאן „ויזכור אלקים” – ולהשתמש בשם של מדת הדין?

(16) וא”כ הול”ל „ויזכור ה’”, או „ויזכור ה’ אלקים” (אף שגם אז לא היינו יודעים שמדת הדין „הסכימה” למדת הרחמים – ראה לעיל הערה 13).

(17) ויש לומר, דמה שמעתיק רש”י בפירושו גם הפסוק „וירא ה’ כי רבה רעת האדם וגו’” – אף שנעשיית הדין באה ע”י ש, „ויאמר ה’ אמתה” – הוא לפי שגם מזה (תוספת) ראי’ להפירוש שמדת הרחמים עצמה נהפכה למדת הדין, כי להפירוש הנ”ל (סעיף ג) ק”ק: מכיון שהתעוררות לעשיית דין היתה מצד מדת הדין, ורק שהוצרכה להסכמה וההכרעה של מדת הרחמים (מפני ש, הקדים מדת הרחמים כו’), כנ”ל) – הול”ל „וירא אלקים גו’ ויאמר ה’ אמתה”: ומזה שגם גבי „וירא” נאמר ה’ (מדת הרחמים), מוכח, שכל הענין מתחלתו ועד סופו נעשה ע”י מדת הרחמים, שמדת הרחמים נהפכה לדין.

(18) דבשלמא זה ש, רשתן של רשעים הופכת כו’ – ה”ז מציאות, שרשתן של דור המבול תיכף (או במשך הק”כ שנה שהאריכו לטובתם) היתה עד כ”כ שהפכה מדת

(15) בבאר יצחק לרש”י כאן מפרש, דאין כוונת רש”י שהמדה עצמה נהפכה, כי הענין דגמול ועונש בא (לא מצד התעוררות חלופי מדות, כ”א) ממקור אחד, והוא החכמה והצדק שבגדר עצם השי”ת, והמדה היא בעצמה המחייבת העונש לרשע תחייב כמו כן הגמול הטוב לצדיק (ומה שאנחנו מכנים מדה”ד ומדה”ר היא רק כפי המתדמה לנו*), ע”ש.

אבל אין זה פשוט לשון רש”י, ובפרט שמונח מלשוננו לעיל (בראשית ו, ו) ,נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדין”, שמוח מוכח שכוונתו כאן (לענין חדש) שהמדה עצמה נהפכה כו’. וראה יפה תואר לב”ר פל”ג שם. אה”ת שצו”ן לקמן הערה 43.

(*) אבל להעיר מרש”י יתרו (כ, ב) „שנגלה .. כגבור .. כזקן מלא רחמים .. הואיל ואני משתנה במראותי כו’.

דורנו בחיים חיותו בעלמא דין, על אחת כמה וכמה לאחר שיעברו כמה עשירות שנים, יותר מארבעים שנה ש„נתן ה’ לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע”².

ועאכו”כ בשנה זו – ה’תשנ”ב – שהר”ת שלה (לאחרי ובהוספה לשנה שלפני, ה’תשנ”א, ה’ תהא שנת נפלאות אראנו) „הי’ תהא שנת נפלאות בה”, ו„נפלאות בכל”, „בכל מכל כל”³ (בגמטריא „קבץ”⁴), שכולל כל הענינים כולם (נוסף לכך שהאות ב’ היא אות השימוש לכל הענינים), ולכל לראש ובעיקר ה„נפלאות” דהגאולה האמיתית והשלימה, „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות”⁵ . . . הרי בודאי ובודאי שכבר כלו כל הקיצין, וכבר עשו תשובה, ועכשיו אין הדבר תלוי אלא במשיח צדקנו עצמו!

* * *

כשעושים חשבון-צדק בסיומו של השבוע הראשון לעבודה בעולם בשנת ה’תשנ”ב, „הי’ תהא שנת נפלאות בה”, ובאים למסקנא שאין הדבר תלוי אלא במשיח צדקנו עצמו – צריך הדבר להתבטא בתוספת זהירות והידור בקידוש לבנה, „שהם עתידים להתחדש כמותה”⁶, בגאולה האמיתית והשלימה ע”י דוד מלכא משיחא, „דוד מלך ישראל חי וקיים”⁷.

ובפרטיות יותר:

לכל לראש – להזהר ולהשתדל יותר בקידוש לבנה, בכגדים חשובים ונאים, ברחוב וברוב עם הדרת מלך⁸, גם באותם מקומות

(2) תבוא כט, ג.

(3) ראה ב”ב טו, סע”ב ואילך.

(4) ראה חידושי חת”ס שם.

(5) מיכה ז, טו.

(6) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

(7) ר”ה כה, א.

(8) פרטי הדינים דקידוש לבנה – ראה בטושו”ע או”ח סתכ”ו, ובנ”כ שם.

והדגשה יתירה בכהנ"ל – בנוגע לחשבון-צדק בשבת פרשת

נח בשנה זו:

ובהקדמה – שכיון שהעיד כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שכבר סיימו כל עניני העבודה, כולל גם צחצוח הכפתורים, ועומדים מוכנים («עמדו הכן כולכם») לקבל פני משיח צדקנו, הרי, מסקנת החשבון-צדק (חשבון-צדק דייקא, חשבון אמיתי) שעושים בימינו אלו, היא, שתיכף ומיד ממש צריכה לבוא הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש!

ובפרטיות יותר:

גם כשידע איניש בנפשי' מעמדו ומצבו שיש אצלו ענינים הצריכים תיקון, אין זה בסתירה ח"ו לעדותו של נשיא דורנו שכבר נשלמה העבודה ועומדים מוכנים לקבל פני משיח צדקנו, כי, העבודה דכללות בנ"י במשך כל הדורות שצריכה להיות בזמן הגלות כדי לבוא להשלימות דהגאולה (שתלוי' במעשינו ועבודתנו (ד)כל זמן משך הגלות"י – נסתיימה ונשלמה, ואין ביאור והסבר כלל על עיכוב הגאולה, ולכן, גם אם חסר בעבודתו של הפרט במשך הזמן שמתעכבת הגאולה מאיזו סיבה שתהי', ה"ז ענין פרטי שבודאי צריך לתקנו ולהשלימו, אבל, אין זה גורע ח"ו בגמר ושלמות, «מעשינו ועבודתנו» דכלל ישראל שעומדים מוכנים להגאולה, וכיון שכן, גם התיקון והשלמות דהפרט היא בנקל יותר, ומתוך שמחה, בידעו שתיכף ומיד ממש באה הגאולה האמיתית והשלימה.

... ואם הדברים אמורים בזמנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא

(1 תניא רפליז.

של נשמות ישראל נזכרים גם „כל יצורי קדם“²⁴.

ואם כך, מדוע^{24*} אומרים את הפסוק „ויזכור אלקים את נח...“, אשר זכרון זה קשור לקיום העולם בכלל, לאחר המבול?

על כך מוסבר²⁵, שזכרון זה, אשר היה לפני כריתת הברית, לא היה בקשר לעולם בכלל, אלא בעיקר „על נח מצד עצמו, והיינו מצד עצם מעלת נשמות ישראל“. ולכן אומרים²³ „וגם את נח באהבה זכרת“, כאשר הכוונה היא ל„אהבה פנימית ועצמית“ לנשמות ישראל.

אך דרוש הסבר: מיד לאחר המילים „וגם את נח באהבה זכרת“ ממשיכים ואומרים „ותפקדו בדבר ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול... על כן זכרנו בא לפניך...“. כלומר, שהזכרון הוא כדי שתכרת ברית על קיום העולם?

ההסבר לכך הוא: כריתת הברית עם נח אודות קיום העולם איננה רק הבטחה סתמית שהעולם יתקיים, ולא ייחרב שוב על ידי מבול, אלא הכוונה היא שהעולם יהיה מותאם למטרה ולתכלית של בריאתו²⁶. וכיון שהעולם נברא „בשביל ישראל“¹², הרי מובן שכריתת הברית קשורה לזכרון – שקדם לה וגרם לה – „על נח מצד עצמו... מצד עצם מעלת נשמות ישראל“.

2. כריתת הברית – גילוי נח האין-סוף

ענין זה – שכריתת הברית עם נח על קיום העולם היא על כך שהעולם יהיה בהתאם לתחילת הבריאה – משתקף בכך שהחידוש של כריתת הברית הוא שלא יהא שינוי והפסקה

(24) וכמו שהוא בענין המלכיות, ד„מלך על העולם כולו .. מלך על כל הארץ“ נעשה ע"י עבודת בנ"י „שתמליכוני עליכם“, שבנ"י ממליכים הקב"ה עליהם – מלך ישראל (ענין לקו"ת תבא מא, ד. דרושים לר"ה נח, ג. ועוד. תו"א ו, ב).

(24*) ובפרט דאיכא טובא פסוקי וזכרונות דנש"י במקרא (משא"כ בנוגע למלכיות – ר"ה לב, ב).

(25) המשך תער"ב שם.

(26) ראה סד"ה וירח תש"ח.

הרחמים למדת הדין; אבל מכיון שהפיקת מדת הדין למדת הרחמים תלוי' בתפלת הצדיקים – מהו ההכרח לחכות לריבוי תפלה עד שתהפך מדת הדין למדת הרחמים? (19) אף שהכר"ב בפועל נעשה עי"ז ש„וירח ה' גו" (פרשתנו ח, כא ואילך) – מ"מ מובן, ש„ויזכור גו" היתה ההתחלה כו'. וכדמשמע ג"כ מנוסח התפלה דמוסף ר"ה (וזכרונות), „וגם את נח באהבה זכרת .. בהביאך את מי המבול לשחת .. על כן זכרנו בא לפניך .. להרבות זרעו כו". וראה לקמן סעיף ו.

(20) פרשתנו ט, יא.

(21) להעיר מלקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 58 ואילך.

(22) בהבא לקמן – ראה המשך תער"ב ח"א פרק רא.

וראה לקו"ש ח"כ ע' 372 ואילך.

(23) נוסח התפלה דמוסף ר"ה (וזכרונות).

בהנהגת העולם – „עוד כל ימי הארץ... לא ישובות“²⁷:

העדר השינויים בהנהגת הטבע מוכיח שמלוכש בו כוח שמעל להגבלות, כוח האין־סוף²⁸. כי הטבע כשלעצמו, ככל הנבראים²⁹, אינו יכול להיות נצחי, ולא ייתכן שלא יהיו בו שינויים. אלא, הדבר נובע מכך שטמון בו כח אלקי שמעל לשינויים – „אני ה' לא שניתי“³⁰.

יוצא מכך, שתוקף ועוצמה זו, שניתנו למציאות העולם על ידי כריתת הברית, אינם³¹ ענין של העלם והסתר, אלא להיפך: ענין של גילוי כח האין־סוף, שמעל לשינויים.

ח. המכשולים מעוררים מסירות נפש

בכך ניתן להבין גם את הנאמר במדרש³² על הפסוק³³, „וירח ה' את ריח הניחוח“ – דבר שהביא לידי כריתת הברית עם נח: „ויאמר ה'... לא אוסיף עוד לקלל את האדמה...“³³ – ש„ריח הניחוח“ הוא רמז ל„ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן האש.. ריח של חנניה מישאל ועזריה עולין מכבשן האש.. ריח דורו של שמד“. כלומר, מסירות הנפש של אברהם אבינו, של חנניה מישאל ועזריה ושל דורו של שמד הביאה לידי „ויאמר ה'.. לא אוסיף לקלל עוד...“.

(27) פרשתנו ח, כב.

(28) ראה עקידה פ' בא (שער לה). ד"ה החודש תרס"ו בתחלתו וסופו. ועוד. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"י"ז ע' 164 (וש"נ).

(29) ראה ד"ה נתת ליראיך בשה"מ תיש"א (ע' 291) שגם טבע (הנבראים) הוא יצור נברא, ע"ש. וראה שו"ת ח"צ סי' יח. לקו"ת ראה כב, ג.

(30) מלאכי ג, ו.

(31) ראה סד"ה נתת שם (ובכ"מ) דטבע עצמה מעידה על למעלה מן הטבע, ע"ש. – וזה מורה שהענין דלא ישובותו הוא מצד „אני ה'“ לא שניתי“ שבעצמותו ית' (וראה גם לקו"ש הנ"ל הערות 43, 44), שלכן העדר השינוי שבהנהגת הטבע הוא לא רק מצד כח הא"ס שבה, כ"א גם מצד הטבע גופא (וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 99 ובהערה 19 שם).

וראה לקמן הערה 36.

(32) ב"ר עה"פ (פל"ד, ט).

(33) פרשתנו ח, כא.

נשאלת על כך השאלה³⁴: מדוע אין די בריח הניחוח של קרבנות נח בלבד כדי להביא לידי כריתת הברית על קיום העולם, ודרוש דוקא „ריח“ של מסירות נפש – ועד כדי מסירות נפש של דורו של שמד – שהיא הדרגה הנעלית ביותר בעבודת ה'?

ההסבר לכך הוא: כריתת הברית הביאה לקיום העולם באופן של „לא ישובותו“ – אשר (א) נובע מכת האין־סוף, אני ה' לא שניתי, (ב) כח זה מתגלה דוקא בתוך ובאמצעות הטבע עצמו, כדלעיל. ולכן, צריך להיות ענין הדומה לכך – במדה שאדם מודד – בעבודה – ה„ריח“ – הגורמת לכך. וזוהי עבודת מסירות הנפש, ובמיוחד מסירות הנפש של „דורו של שמד“, אשר מסירות נפש כוללת שני ענינים:

מסירות נפש מוכיחה שהאדם עובד את עבודתו באופן של „לא שניתי“³⁵ – שום דבר, ואפילו ההסתרים הגדולים ביותר, אינו יכול להפריע לו, ואפילו לא להחליש את העבודה הנעשית מתוך מסירות נפש.

מצד שני, מתגלה עצמתה של מסירות הנפש באמצעות ההסתרים עצמם³⁶. וכידוע³⁷:

(34) רד"ה וירח עדר"ת (בהמשך תער"ב) ותש"ח.

(35) ראה רד"ה וירח תש"ח. ועפ"ז מבאר שם זה שמביא במדרש שם הפסוק (תהלים כד, ו), „דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה“, כי סגה מורה על נצחיות (עירובין נד, א), ע"ש.

(36) וי"ל שב' הענינים תלויים זב"ז, כי אמיתית, העדר השינוי שבעבודה דמסנ"פ הוא מצד יחידה שבנפש, שעלי' לא שיין העלם ומנגד, ולכן גם המנגד הנפך לאורה ומסייע כו' (ראה בארוכה שער התפלה לאדוהאמ"צ ד"ה פדה בשלום פ"א י"ב. ועוד), והיינו שמתגלה אמיתית ענינו של העלם העולם שגם הוא, בשביל ישראל.

ועפ"ז יובן מה שהוצרך לריח של העבודה דמסנ"פ, ולא הספיק ריח הקרבנות דנת – אף שגם רזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס (ראה זח"ב רלט, א. זח"א כו, ב); ובמסנ"פ גופא – ריח דדורו של שמד שהוא דרגא הכי נעלית במסנ"פ גופא –

כי הענין דלא ישובותו הוא מצד „לא שניתי“ שבעצמותו (וכנ"ל הערה 31), ולכן נעשה ע"י עבודה הכי נעלית במסנ"פ – שמצד עצם הנשמה, יחידה – ש „מגיעה“ בעצמותו ית'. ומסנ"פ יחידה היא בעיקר בדורו של שמד (ראה שעה"ת שם. ובכ"מ).

(37) סה"מ קונטרסים ח"ג ע' קא ואילך. סה"מ אידיש ע' 5 ואילך. סה"מ תש"ט ע' 118 ואילך. ועוד.

שכוח מסירות הנפש מאיר בתקופת הגלות יותר מאשר בזמן בית המקדש, כי ההעלם וההסתר של תקופת הגלות מביא ליד גילוי רב יותר של כח מסירות הנפש.

יוצא מכך, שההעלם וההסתר עצמו, אשר באופן חיצוני הוא מונע ומעכב את עבודת ה', הוא עצמו³⁸ מעורר התחזקות בעבודת ה', עד כדי עבודה של מסירות נפש שלמעלה ממדידה והגבלה.

וכאשר יהודי מתגבר על ההפרעות ועל הנסיגות ומוסר את נפשו לקדוש־ברוך־הוא, הרי בעצם התנהגות זו הוא מבטל את ההעלם וההסתר ומתגלה התכלית של הנסיון³⁹ וההעלם וההסתר, שהיא לעורר בו עבודה שמעל למדידה והגבלה.

ט. הזכרון – דוקא „באהבה“

וזהו ההסבר לכך ש„ויזכור“, אשר הביא לידי כריתת הברית, היה צריך להגיע משם „אלקים“ – מדת הדין עצמה היתה צריכה ליהפך למדת הרחמים:

ענין זה, שהטבע עצמו יביא לגילוי אלקות, יכול להיעשות דוקא כאשר שם אלקים – המקור לטבע⁴⁰, שממנו נובעים ההסתרים

(38) ראה בזה בארוכה – לקו"ש [המתורגם] ח"י"ז ע' 103 ואילך.

(39) כמבואר בכ"מ (ד"ה כי מנסה תש"ח פ"ח. ד"ה נתת ליראיך הנ"ל פ"א. ועוד) שנסיון אינו מצ"ע רק שהועמד דבר להעלים ולמנוע. וכמרו"ל (תנחומא וירא כב) גבי נסיון העקידה.

(40) דאלקים בגימטריא הטבע (פרדס שי"ב פ"ב. ובש"ל

וההעלמות של העולם – נהפך למדת הרחמים – אשר מהותה היא גילוי אלקות⁴¹.

והסיבה העיקרית לכך שהקדוש־ברוך־הוא הופך את מדת הדין למדת הרחמים היא – „וגם את נח באהבה זכרת“ – הזכרון של ה„אהבה פנימית ועצמית“ של הקדוש־ברוך־הוא לישראל „מצד עצם מעלת נשמות ישראל“, ששרשן הוא בפנימיות ובעצמות אין סוף ברוך הוא, ש„לאו מכל אלין מדות כלל“⁴², ומסיבה זו⁴³ הופכת מדת הדין לרחמים⁴⁴,

וענין זה יורד למטה מטה, עד שבטלים כל ההסתרים וההעלמות המפריעים ליהודים וליהדות, שלא זו בלבד שלא יעכבו, ח"ו, את ישראל מעבודת ה', אלא, להיפך, הם הופכים למסייעים – הם עוזרים לישראל בכל הדרוש באופן של „ולכל בני ישראל היה אור במושבותם“⁴⁵, עוד בארץ מצרים – מיצרים וגבולים.

וזהו ההכנה הקרובה לקיום היעוד „ועמדו זרים ורעו צאנכם“⁴⁶, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משוחזת ומאמר מוצאי ש"פ נח תש"מ)

(פט), א) משמעקצת שכן הוא בזה (וראה שם קפט, רע"א: כמרו"מ בזה). שער היחוד והאמונה רפ"ז.

(41) ראה שער היחוד והאמונה רפ"ה.

(42) תקו"ז בהקדמה (יז, ב).

(43) ראה אה"ת תש"א ע' ב'עב (וראה שם הטעם שבכח הרשעים להפוך מדת הרחמים למדת הדין).

(44) ואז הרחמים הם למעלה ממדידה והגבלה. וראה ת"י כאן: ברחמיו טובא.

(45) בא י, כג.

(46) ישע"א סא, ה.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד